

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการวิเคราะห์การประเมินโครงการฝึกอบรมในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สำคัญเพื่อ วิเคราะห์สถานภาพของการประเมินโครงการฝึกอบรม วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการประเมินโครงการฝึกอบรม ทั้งเปรียบเทียบสถานภาพและปัญหาของการประเมินโครงการฝึกอบรม ระหว่างโครงการฝึกอบรมของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน นอกจากนี้ยังได้รวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรม เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการประเมินโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างประชากรคือ โครงการฝึกอบรมระหว่างประจำการ 965 โครงการ ผู้บริหารโครงการอบรมระหว่างประจำการ 246 คน และนักประเมินโครงการฝึกอบรมระหว่างประจำการ 184 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารประเมินโครงการฝึกอบรม สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรม และใช้แบบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่าและชนิดปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง หาฐานนิยม ค่ามัธยฐาน ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การกระจาย ทดสอบความแตกต่างด้วยค่าไคสแควร์ และสถิติค่าซี ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

1. ภูมิหลังของผู้บริหารโครงการฝึกอบรม

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบภูมิหลังของผู้บริหารโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน

	รัฐบาล	รัฐวิสาหกิจ	เอกชน	รวม
1.1 เพศ	(หญิง) 61%	(หญิง) 53%	(หญิง) 77%	(หญิง) 61%
1.2 อายุ	(26-35) 57%	(มากกว่า 35) 63%	(26-35) 77%	(26-35) 55%
1.3 คุณวุฒิ	(ปริญญาตรี) 54%	(ปริญญาโท) 43%	(ปริญญาโท) 77%	(ปริญญาตรี) 50%
1.4 ประสบการณ์ (3-5)	41%	(มากกว่า 8) 43%	(3-5) 69%	(3-5) 41%
1.5 ชนิดของงาน (งานรอง)	53%	(งานหลัก) 70%	(งานหลัก) 92%	(งานหลัก) 52%

คำร้อยละในตารางสรุปข้างบนแสดงว่า ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นหญิงในทุกหน่วยงาน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน สำหรับในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจนั้นผู้บริหารโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 35 ปี ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาลส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีและส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโทในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานบริหารโครงการฝึกอบรมระหว่าง 3-5 ปี ในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน ส่วนในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจนั้นผู้บริหารโครงการฝึกอบรมมีประสบการณ์มากกว่า 8 ปี และผู้บริหารโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาลส่วนใหญ่ทำงานบริหารโครงการฝึกอบรมเป็นงานรอง ส่วนในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชนนั้นส่วนใหญ่ทำงานบริหารโครงการฝึกอบรมเป็นงานหลัก

2. ภูมิหลังของนักประเมินโครงการฝึกอบรม

ตารางที่ 27 เปรียบเทียบภูมิหลังของนักประเมินโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานของ
รัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชน

	รัฐบาล	รัฐวิสาหกิจ	เอกชน	รวม
2.1 เพศ	(หญิง) 83%	(ชาย) 61%	(หญิง) 80%	(หญิง) 78%
2.2 อายุ	(26-35) 61%	(มากกว่า35) 74%	(26-35) 50%	(26-35) 56%
2.3 คุณวุฒิ	(ปริญญาตรี) 62%	(ปริญญาตรี) 57%	(ปริญญาโท) 70%	(ปริญญาตรี) 59%
2.4 ประสบการณ์ (3-5)	62%	(ปริญญาตรี) 48%	(3-5) 50%	(3-5) 43%
2.5 ชนิดของงาน (งานรอง)	44%	(6-8) 57%	(งานหลัก) 70%	(งานรอง) 52%

คำร้อยละในตารางข้างบนแสดงว่า นักประเมินโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นหญิง
ในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน และส่วนใหญ่เป็นชายในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่
มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน สำหรับในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ
นักประเมินโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 35 ปี นักประเมินโครงการฝึกอบรมใน
หน่วยงานของรัฐบาลและวิสาหกิจส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีและมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท
ในหน่วยงานของเอกชน นักประเมินโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน
3-5 ปี ในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน สำหรับในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจนั้นมีประส-
บการณ์ 6-8 ปี และนักประเมินโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาลส่วนใหญ่ทำงาน
ประเมินโครงการฝึกอบรมเป็นงานรอง แต่ในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชนนั้นทำงาน
ประเมินเป็นงานหลัก

3. โครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาลได้รับการประเมินร้อยละ 88 สำหรับในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชนนั้นมีโครงการฝึกอบรมที่ได้รับการประเมินเป็นจำนวนมากใกล้เคียงกันมาก คือโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจได้รับการประเมินร้อยละ 94 และโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของเอกชนได้รับการประเมินร้อยละ 95

4. โครงการฝึกอบรมที่ได้รับการประเมินทุกโครงการมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อประเมินผลรวมสรุปในทุกหน่วยงาน

5. โครงการฝึกอบรมในทุกหน่วยงานได้รับการประเมินโดยนักประเมินภายในโครงการทุกโครงการ

6. โครงการฝึกอบรมในทุกหน่วยงานได้รับการประเมินในชั้นประเมินปฏิบัติการทุกโครงการ

7. ทั้งผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมในทุกหน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับความรู้ทางการประเมินในระหว่างทำงาน

8. โดยส่วนรวมผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมมีความคิดเห็นตรงกันว่า มีการใช้ประโยชน์ผลการประเมินโครงการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีการใช้ประโยชน์ผลการประเมินในระดับมากในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ปรับปรุงกิจกรรม วิธีการฝึกอบรม และอุปกรณ์ในการฝึกอบรมช่วยให้ทราบถึงความจำเป็นของการฝึกอบรมที่จะมีต่อไป และช่วยให้ทราบถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรม

9. โดยส่วนรวมผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมมีความเห็นตรงกันว่า มีปัญหาในการใช้ผลการประเมินโครงการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีปัญหาในการใช้ผลการประเมินอยู่ในระดับมากคือ ผลการประเมินทำให้ทราบเพียงสถานภาพ และปัญหาโดยทั่ว ๆ ไปของการฝึกอบรม แต่มิได้เสนอแนะวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวให้กระจ่างชัด

10. โดยส่วนรวมนักประเมินโครงการฝึกอบรมมีความคิดเห็นว่า มีปัญหาในการประเมินโครงการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีปัญหาในการประเมินโครงการฝึกอบรมในระดับมากในข้อที่ว่าขาดความรู้ในการสร้างแบบวัดทัศนคติและคุณค่าและขาดความรู้ในการสร้างแบบวัดพฤติกรรมการทำงาน

11. ปัญหาของการประเมินโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาลที่สำคัญ คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ไม่เห็นความสำคัญของการตอบแบบตาม เวลาในการประเมินโครงการฝึกอบรมมีน้อยและไม่มีโอกาสที่จะติดตามผลการฝึกอบรม กุพฤติกรรมการทำงานของผู้ผ่านการฝึกอบรม

ปัญหาของการประเมินโครงการฝึกอบรมที่สำคัญในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ไม่เห็นความสำคัญของการตอบแบบตาม ขาดแบบประเมินที่มีประสิทธิภาพ และไม่มีโอกาสติดตามผลการฝึกอบรม กุพฤติกรรมการทำงานของผู้ผ่านการฝึกอบรม

ปัญหาของการประเมินโครงการฝึกอบรมที่สำคัญในหน่วยงานของ เอกชน คือ การเสนอแนะเพื่อปรับปรุงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้บริหารระดับสูง ขาดความรู้ในเทคนิคการประเมินอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากแบบถาม

12. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการประเมินโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐบาล คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้ประเมินต้องทำความเข้าใจกัน ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินโครงการฝึกอบรมโดยเฉพาะ ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานด้านประเมินโครงการฝึกอบรมโดยเฉพาะ ควรใช้วิธีการประเมินหลายๆ วิธี

ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการปรับปรุงการประเมินโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ คือ ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมควรมีใจกว้างพอที่จะรับฟังผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินโครงการฝึกอบรมโดยเฉพาะ ควรใช้วิธีการประเมินหลาย ๆ วิธี และควรนำผลการประเมินเสนอไปถึงผู้บริหารระดับสูงสุด

ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการปรับปรุงการประเมินโครงการฝึกอบรมในหน่วยงานของเอกชน คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรให้ความร่วมมืออย่างจริงจังและเห็นความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรม ผู้บริหารระดับสูงควรเห็นความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรม เครื่องมือในการประเมินควรจริงจัง ละเอียกชัดเจนพอ ควรใช้วิธีประเมินหลาย ๆ วิธี ควรนำผลการประเมินเสนอไปถึงผู้บริหารสูงสุด และควรมีการพิจารณาผลการประเมินในรูปคณะกรรมการ

อภิปรายผล

1. โดยส่วนรวมทั้งผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการ ฝึกอบรมได้รับความรู้ทางการประเมินในระหว่างทำงานเป็นจำนวนสูงสุด คือได้รับการอบรมเกี่ยวกับการประเมินผลและศึกษาค้นคว้าตนเองจากเอกสารต่าง ๆ ทาง การประเมินมีเป็นจำนวนน้อยที่ได้รับความรู้ในช่วงก่อนทำงาน คือเคยเรียนวิชาการประเมินโครงการเมื่อยังเป็นนักศึกษาอยู่ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี (จากผลการวิเคราะห์คุณวุฒิผู้บริหารโครงการฝึกอบรมจากแบบถามตอนที่ 1 โดยส่วนรวมผู้บริหารโครงการ ฝึกอบรมมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีร้อยละ 50.41 เป็นจำนวนสูงสุด และจากผลการวิเคราะห์คุณวุฒิของนักประเมินโครงการฝึกอบรมจากแบบถามตอนที่ 1 โดยส่วนรวม นักประเมินโครงการฝึก

อบรมมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีร้อยละ 59.24 เป็นจำนวนสูงสุด) ซึ่งในหลักสูตรระดับปริญญาตรีไม่มีการสอนวิชาการประเมินโครงการเลย จะมีสอนก็แต่ในระดัปริญญาโท บางสาขาวิชาเท่านั้น จึงทำให้ทั้งผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่ของมาหาความรู้ทางการประเมินโครงการในระหว่างทำงานแล้วด้วยการเข้ารับการศึกษาอบรม และศึกษาค้นคว้าตนเองจากหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ

2. เมื่อพิจารณาค่านคุณวุฒิของนักประเมินโครงการฝึกอบรม พบว่า นักประเมินโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานเอกชน มีคุณวุฒิสถกว่านักประเมินของหน่วยงานรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ คือนักประเมินของรัฐบาลส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ร้อยละ 61.59 นักประเมินของรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.52 สำหรับนักประเมินของเอกชนส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท ร้อยละ 70.00 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระบบการบริหารงานของหน่วยงานเอกชนต้องคำนึงถึงกำไรขาดทุนเป็นสำคัญ เงินทุกบาททุกสตางค์ที่ลงทุนไปจะต้องได้ผลกำไร หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องคุ้มทุน โครงการฝึกอบรมที่จัดขึ้นนั้นก็ถือว่าเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง เหมือนกัน และเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง เสียด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบให้ได้ว่า การฝึกอบรมที่จัดไปนั้นยังเกิดผลคุ้มกับทุนที่ลงไปหรือไม่ ถ้าหากประเมินแล้วพบว่า ได้ผลไม่คุ้มทุนก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไปหรืออาจจะล้มเลิกโครงการฝึกอบรมลักษณะนั้นไปเลย งานประเมินโครงการฝึกอบรมจึง เป็นหัวใจสำคัญในระบบงานของเอกชน นักประเมินโครงการฝึกอบรมทำหน้าที่ประเมินโครงการฝึกอบรมจึงต้องเป็นผู้มีความรู้และความสามารถสูง ดังนั้นระดับคุณวุฒิทางการศึกษาของนักประเมินโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่จึง เป็นระดับปริญญาโท

3. โดยส่วนรวมแล้วโครงการฝึกอบรมได้รับการประเมินโดยนักประเมินภายในโครงการร้อยละ 100 ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุ 2 ประการคือ จากการขาดแคลนนักประเมินภายนอกโครงการซึ่ง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประเมินโครงการโดยเฉพาะ (ตรงกับผลการวิเคราะห์แบบตามปลายเปิดตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการประเมินโครงการฝึกอบรม) และเพราะผู้บริหารระดับสูง

และผู้บริหารโครงการฝึกอบรมไม่เห็นความสำคัญของงานประเมินจึงปลดอยการประเมินไปตามยถากรรม อยู่ในมือของนักประเมินสมัครเล่นภายในโครงการ ไม่พยายามแยกงานประเมินออกมาเป็นอีกส่วนโดยเฉพาะให้นักประเมินมืออาชีพภายนอกโครงการรับผิดชอบ

4. สำหรับความสามารถในการประเมินนั้น โดยส่วนรวมโครงการฝึกอบรมได้รับการประเมินขั้นปฏิบัติร้อยละ 100 กล่าวคือ ส่วนใหญ่ประเมินปฏิบัตินั้นมากกว่าประเมินอย่างอื่น จากการสัมภาษณ์นักประเมินผู้ทำหน้าที่ในการประเมินดังกล่าว นักประเมินส่วนใหญ่ของโครงการที่จะประเมินอย่างอื่นนอกจากประเมินปฏิบัตินั้นเหมือนกัน คือ ประเมินการ เรียนรู้ ประเมินพฤติกรรมการทำงาน และประเมินผลที่เกิดแก่องค์กรเป็นส่วนรวม เพียงแต่ไม่สามารถจะทำดังกล่าวได้ เนื่องมาจากขาดความรู้ในการออกแบบการประเมินและเทคนิควิธีการประเมิน การสร้างแบบสอบถามวัดความรู้ความเข้าใจ วิธีติดตามผลการปฏิบัติงาน การสร้างแบบวัดพฤติกรรมการทำงาน (ซึ่งตรงกับคำตอบของแบบสอบถามตอนที่ 1 สำหรับนักประเมิน เรื่องความรู้ทางการประเมินที่นักประเมินต้องการเพิ่มเติม) นอกจากนี้เวลาและงบประมาณในการประเมินมีจำกัด (ตรงกับปัญหาและอุปสรรคในการประเมินจากแบบสอบถามปลายเปิดตอนที่ 5 ของนักประเมินโครงการฝึกอบรม)

5. โดยส่วนรวมนักประเมินโครงการฝึกอบรมมีปัญหาและอุปสรรคของการประเมินโครงการฝึกอบรมในเรื่อง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ค่อยให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการตอบแบบสอบถาม เวลาในการประเมินโครงการฝึกอบรมมีน้อยและไม่มีโอกาสที่จะติดตามผลการฝึกอบรมพฤติกรรมการทำงาน เป็นปัญหาที่มีความดีสูงสุด

ปัญหาที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ค่อยให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการตอบแบบสอบถามอาจมีสาเหตุมาจาก

5.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการประเมินว่าวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการฝึกอบรมนั้น จะนำไปปรับปรุงและแก้ไขการ

อธิการงานฝึกอบรมให้ดีขึ้น จึงไม่ให้ความร่วมมือ ไม่เต็มใจ ไม่ยินดี และไม่เห็นความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรม ซึ่งอาจจะแสดงออกมาในรูปไม่ส่งแบบตามคืน ไม่กรอกแบบตาม หรือกรอกด้วยความไม่เต็มใจไม่ครบถ้วน

5.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกรงกลัวไม่กล้าให้ข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกอบรมที่แท้จริง เช่น เกรงกลัวว่าตนจะต้องเสียผลประโยชน์เมื่อคนให้ข้อมูลแล้ว เกรงกลัวว่าอาจถูกกลั่นแกล้งจากผู้มีอำนาจกว่า (19 : 172)

เวลาในการประเมินโครงการฝึกอบรมมีน้อย เนื่องจากมีโครงการฝึกอบรมออกมาติด ๆ กันมาก เพราะการฝึกอบรมกำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง จะเห็นว่าเฉพาะในปี 2523 มีการจัดฝึกอบรมระหว่างประจำการในสวนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนรวมกัน 1260 โครงการ (18 : 3 - 325) จึงทำให้นักประเมินไม่มีความเวลาที่จะประเมินแต่ละโครงการฝึกอบรมได้ละเอียดเพียงพอ ต้องรีบประเมินโครงการอื่นต่อไปอีก

นักประเมินไม่มีโอกาสที่จะติดตามผลการฝึกอบรมคุณพฤติกรรมการทำงาน ทั้งที่การติดตามผลการฝึกอบรมถือได้ว่าเป็นขั้นตอนอันหนึ่งที่สำคัญของการประเมิน ซึ่งจะต้องทำภายหลังการฝึกอบรมไปแล้ว 4 เดือนเป็นอย่างน้อย เพื่อให้สามารถมองเห็นหรือทราบการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เปลี่ยนไปภายหลังการฝึกอบรม ปัญหาที่นักประเมินไม่มีโอกาสจะติดตามผลการฝึกอบรมคงเนื่องจากสาเหตุ 3 ประการคือ

- 1) ขาดงบประมาณในการติดตามผลการฝึกอบรม ซึ่งนับว่าสำคัญมาก เพราะในการดำเนินการติดตามผลนั้นต้องใช้เงินมาก ในการออกไปเก็บข้อมูล ซึ่งบางครั้งกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ
- 2) ขาดเวลาในการติดตามผลซึ่งจะต้องใช้เวลามาก
- 3) ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานนี้ ในหน่วยงานฝึกอบรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ติดตามและประเมินโครงการฝึกอบรมมีน้อยมาก (19 : 174)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานของรัฐบาล คือ
 - 1.1 ควรจัดการส่งเสริมความรู้ในทุกด้านแก่นักประเมินโครงการฝึกอบรมโดยจัดการฝึกอบรมและเผยแพร่ตำราเอกสารต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อการประเมินโครงการฝึกอบรมจากผู้มีความชำนาญโดยเฉพาะ
 - 1.2 ผู้บริหารระดับสูงซึ่งมีนโยบายให้มีการจัดโครงการฝึกอบรมขึ้นนั้น ควรจะให้ความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรมและสนับสนุนควบคู่ไปกับการจัดโครงการฝึกอบรมด้วย
 - 1.3 ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมควรจะได้ตระหนักในความสำคัญองงานประเมินโครงการฝึกอบรมให้ต้องแท้ และพยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยกันปรับปรุงงานประเมินโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วยใจที่มุ่งมั่นและจริงจัง
 - 1.4 ควรได้มีการวิจัยสร้างแบบประเมินที่เป็นมาตรฐานมีประสิทธิภาพสูงในทุกชั้นของการประเมิน สำหรับโครงการฝึกอบรมแต่ละประเภทขึ้น เพื่อความสะดวกและเพื่อให้เครื่องมือในการประเมินเป็นที่เชื่อถือได้
2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ คือ
 - 2.1 ผู้บริหารระดับสูงซึ่งมีนโยบายให้มีการจัดโครงการฝึกอบรมขึ้นนั้น ควรจะให้ความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรมและสนับสนุนควบคู่ไปกับการจัดโครงการฝึกอบรมด้วย
 - 2.2 ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมควรจะได้ตระหนักในความสำคัญองงานประเมินโครงการฝึกอบรมให้ต้องแท้
 - 2.3 ควรได้มีการวิจัยสร้างแบบประเมินที่เป็นมาตรฐานมีประสิทธิภาพสูงในทุกชั้นของการประเมินสำหรับโครงการฝึกอบรมแต่ละประเภทขึ้น
3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานของเอกชน คือ ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมและนักประเมินโครงการฝึกอบรมควรจะได้ตระหนักในความสำคัญองงานประเมินโครงการฝึกอบรม และพยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยกันปรับปรุงงานประเมินโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น